

Jarosław Ropega

Uniwersytet Łódzki

e-mail: ropega@uni.lodz.pl

**ZNACZENIE WDROŻENIA INTELIGENTNYCH
SPECJALIZACJI DLA ROZWOJU SEKTORA MSP**

**THE IMPORTANCE OF THE IMPLEMENTATION
OF SMART SPECIALISATIONS
FOR THE DEVELOPMENT OF THE SME SECTOR**

DOI: 10.15611/noz.2016.3.07

JEL Classification: L25, L26, R11

Streszczenie: Inteligentna specjalizacja to nowa idea Unii Europejskiej, mająca na celu innowacyjny rozwój regionów. Jest ona z jednej strony koncepcją budowania strategii innowacji dla regionów i państw, z drugiej zaś – narzędziem służącym państwom lub regionom do tworzenia strategii innowacyjności. Strategie inteligentnych specjalizacji wykorzystują mocne strony regionu, przewagi konkurencyjne i istniejące zasoby do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w danej dziedzinie. Wykorzystanie potencjału danego regionu, zasobów i podmiotów na nim funkcjonujących i wsparcie dla nich przeznaczone może stanowić ważne determinanty rozwoju przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich, które są na ogół silnie związane z lokalnym środowiskiem. Celem artykułu była analiza założeń teoretycznych i koncepcyjnych inteligentnej specjalizacji oraz wpływu jej wdrożenia na rozwój firm sektora MSP w regionach. W tekście zaprezentowano koncepcje i teorie ekonomiczne będące podstawą inteligentnych specjalizacji, przedstawiono proces wyboru inteligentnych specjalizacji w polskich województwach oraz dokonano próby oceny wpływu wdrożenia inteligentnych specjalizacji na rozwój MSP. Zastosowano także metody analizy i krytyki piśmiennictwa i dokumentów strategicznych oraz analizy i konstrukcji logicznej.

Słowa kluczowe: inteligentne specjalizacje, przedsiębiorczość, rozwój MSP.

Summary: Smart specialization is a new idea of the European Union aimed at innovative development of regions. Smart specialisation is on the one hand the concept of building an innovation strategy for regions and countries, on the other hand, a tool for countries or regions to create innovation strategy. Smart specialisation strategies use the strengths of the region, competitive advantages and existing resources to achieve competitive advantage in the field. Using the potential of the region, resources and entities on the functioning and support for them may be important determinants of the development of enterprises, especially small and medium ones, which are generally strongly related to the local environment. The aim of the article was to analyze the theoretical assumptions and the concept of smart specialisation and the impact of its implementation on the development of the SME sector in the regions. There

were presented concepts and economic theories underlying the smart specialization, a process to choose the smart specialization in the Polish provinces and there were made attempts to assess the impact of the implementation of smart specialisation on SME development. Methods of analysis and criticism of literature and strategic documents as well as the analysis and logical construction were used.

Keywords: smart specializations, entrepreneurship, SME development.

1. Wstęp

W XXI wieku Europa stoi w obliczu wyzwań związanych z kwestią, w jaki sposób zwiększyć swoją konkurencyjność w gospodarce światowej. Powiększająca się luka w produktywności UE względem USA spowodowała opracowanie przez grupę ekspercką Wiedza dla Wzrostu koncepcji inteligentnej specjalizacji (*smart specialisation*), będącej ważnym elementem realizacji zapisów strategii Europa 2020. Strategia ta obejmuje trzy priorytety: (i) inteligentny rozwój oparty na wiedzy i innowacji, (ii) zrównoważony rozwój oparty na bardziej efektywnym i przyjaznym środowisku korzystaniu z zasobów, (iii) rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, wspierający gospodarkę o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającą spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną [Foray i in. 2012]. Strategia inteligentnej specjalizacji, zakładająca systemowe podejście do innowacyjności oraz uwzględniająca jej regionalny wymiar, jest kluczowym elementem polityki UE wobec regionów w ramach realizacji priorytetu inteligentnego rozwoju. Strategia inteligentnej specjalizacji zakłada proces tworzenia wizji rozwoju, identyfikację przewagi konkurencyjnej, definiowanie priorytetów strategicznych w celu zwiększenia potencjału rozwojowego danego regionu – silnego lub słabego, wysokiej lub niskiej techniki. Wyłonienie inteligentnych specjalizacji powinno się odbywać w drodze przedsiębiorczego odkrywania nisz, w których region może posiadać przewagę w zakresie badań i innowacji [Foray, David, Hall 2009].

W rozwoju gospodarki regionalnej ważną rolę odgrywają małe i średnie przedsiębiorstwa. Są one, ze względu na swoją specyfikę, silnie związane z regionem, w którym funkcjonują. Symbioza ta charakteryzuje się dużym związkiem między rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw a konkurencyjnością regionu. Rozwój MSP zależy od wielu różnorodnych czynników, w tym zewnętrznych, znajdujących się w najbliższym otoczeniu przedsiębiorstw. Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw w ramach rozwijania inteligentnych specjalizacji regionów może być istotnym czynnikiem stymulującym rozwój i poprawę konkurencyjności tych podmiotów.

2. Inteligentna specjalizacja – podstawy teoretyczne i założenia koncepcji

2.1. Specjalizacja – podstawy teoretyczne

Idea inteligentnej specjalizacji, mimo że stanowi nowe zagadnienie polityki Unii Europejskiej, opiera się na istniejących w literaturze teoriach i koncepcjach z zakresu ekonomii i zarządzania. Specjalizacja regionów i państw w produkcji określonych dóbr w określonych dziedzinach nauki lub technologii jest przedmiotem zainteresowania badaczy, począwszy od klasycznych i neoklasycznych teorii handlu zagranicznego, m.in. A. Smitha, D. Ricardo, E. Heckschera, B. Ohlina, P. Samuelsona, W. Stolpera, W. Leontiefa, K. Kojima i R. Vernona (por. [Kardas 2011]).

Założenia inteligentnej specjalizacji w kontekście rozwoju regionalnego w szczególności bazują na takich teoriach i koncepcjach, jak:

1. Teoria produktu podstawowego (*staple theory*) H. Innesa, zgodnie z którą sposobem rozwoju regionalnego jest kreowanie stopniowej specjalizacji produkcyjnej takich wyrobów mogących być najbardziej konkurencyjne na rynkach zewnętrznych. Jednostki administracji publicznej powinny wspierać proces tworzenia specjalizacji i obniżania kosztów transakcyjnych produkcji przez: inwestycje infrastrukturalne, zmniejszanie kosztów aktywności badawczej i innowacyjnej, wspieranie rozwoju usług otoczenia biznesu oraz pobudzanie działalności eksportowej [Grosse 2002].

2. Koncepcja elastycznej produkcji (*flexible production*) M. Piore'a i C. Sabela. Zakłada ona rozwój bazujący na małych i średnich przedsiębiorstwach, zdolnych do swobodnej zmiany rodzaju i kierunku produkcji w celu dopasowania do zmiany warunków rynkowych. Pozwala to na uzyskanie specjalizacji, która może się przyczynić do identyfikacji niszy rynkowej na rynku globalnym i zbudowanie przewagi konkurencyjnej. System oparty na tej specjalizacji obniża koszty transakcyjne, podwyższa efektywność grup producenckich i przyczynia się do wzrostu przedsiębiorczości [van Dijk 1995].

3. Koncepcja dystryktów przemysłowych (*industrial districts*) A. Marshalla, związana z koncepcją elastycznej produkcji. Dystryktem przemysłowym jest wydzielony obszar, na którym zlokalizowane są wyspecjalizowane zakłady przemysłowe, głównie małe i średnie przedsiębiorstwa, wytwarzające na rynek lokalny, finansowane przez kapitał lokalny i pozostające ze sobą w ścisłej współpracy [Grosse 2002].

4. Koncepcja klastra M. Portera, związana z teorią przewagi konkurencyjnej, podkreśla znaczenie geograficznej bliskości oraz tworzenia klastrów przemysłowych, w ramach których następuje kooperacja przedsiębiorstw z pokrewnych branż, dostawców i usługodawców, jednostek naukowych oraz instytucji wsparcia biznesu. Podnosi to konkurencyjność danego regionu i podmiotów w nim zlokalizowanych, wymusza działania innowacyjne i prowadzi do elastycznej specjalizacji produkcji (por. [Porter 2001]).

5. Strategia rozwoju endogenicznego, według której rozwój opiera się na wewnętrznych zasobach i potencjale, m.in. czynnikach produkcji, możliwościach inwestycyjnych, innowacyjności środowiska regionalnego [Strzelecki 2008].

6. Koncepcja biegunów wzrostu (*growth poles*) opracowana przez F. Perroux, według której o rozwoju gospodarczym decydują najbardziej rozwinięte podmioty gospodarcze oraz sektory, które stają się biegunami wzrostu całej gospodarki. Teoria biegunów wzrostu ma też odniesienie do najsilniej rozwiniętych regionów, posiadających zaawansowane technologicznie i konkurencyjne sektory przemysłu. Regiony te dominują nad regionami słabiej rozwiniętymi, peryferyjnymi, uzależniając je od własnej polityki przemysłowej i handlowej [Grosse 2002].

Specjalizacje pozostają przedmiotem zainteresowania wielu teorii i koncepcji, a proces rozwoju oparty na specjalizacji był w przeszłości opisywany przez wielu wybitnych ekonomistów. Teorie te zostały uwzględnione w dokumentach strategicznych Unii Europejskiej, dając podstawę stworzenia koncepcji inteligentnej specjalizacji regionów.

2.2. Koncepcja inteligentnej specjalizacji

Inteligentna specjalizacja jest to jednocześnie koncepcja definiowania strategii innowacji oraz narzędzie służące do wytyczania i podtrzymywania obecnej oraz przyszłej pozycji regionu lub państwa w gospodarce opartej na wiedzy [David, Foray, Hall 2007]. Cztery główne założenia inteligentnej specjalizacji (tzw. 4C) to [Foray i in. 2012]:

1. Wybory i masa krytyczna (*choices and critical mass*) – określenie priorytetów badawczo-rozwojowych i innowacyjnych na bazie swoich sił i międzynarodowej specjalizacji. Ważne jest unikanie powielania specjalizacji przez regiony, gdyż większość z nich nie osiąga zamierzonego celu uzyskania pozycji lidera ze względu na brak odpowiedniej masy krytycznej, efektów skali i zakresu. Konsekwencją rozwoju inteligentnej specjalizacji powinno być zwiększenie zróżnicowania między poszczególnymi regionami Unii Europejskiej w zakresie określonych dziedzin nauki i technologii oraz gospodarki.

2. Przewaga konkurencyjna (*competetive advantage*) – wyłonienie i stymulowanie przez dopasowanie potencjału badawczo-rozwojowego, technologicznego i innowacyjnego do potrzeb gospodarki regionu w procesie przedsiębiorczego odkrywania.

3. Nakierowanie na rozwijanie klastrów klasy światowej (*connectivity and clusters*) i tworzenie przestrzeni dla zróżnicowanych powiązań międzysektorowych napędzających procesy dywersyfikacji w warunkach większego uczestniczenia w sieciach ponadregionalnych.

4. Wspólne przywództwo (*collaborative leadership*) – efektywne zarządzanie systemem innowacji instytucji naukowych, firm, władz publicznych, a także odbiorców i użytkowników innowacji (model poczwórnej helisy).

Koncepcja inteligentnej specjalizacji jest odpowiedzią na poszukiwanie nowych, zrównoważonych koncepcji wzrostu, stanowi odejście od modelu poszukiwania rynków prowadzących do konkurencyjności i wkraczania na nie, skłania się ku identyfikacji własnych zasobów i wykorzystania ich mocnych stron w tworzeniu wyższej wartości dodanej [Ketels 2013].

Proces wyboru inteligentnej specjalizacji regionu powinien, według twórców koncepcji, opierać się na przedsiębiorczym odkrywaniu (*entrepreneurial discovery process*), integrującym różnych interesariuszy w celu identyfikowania priorytetów w zakresie badań, rozwoju i innowacji, wokół których koncentrowane są inwestycje prywatne i publiczne. Kluczowe znaczenie w tym procesie mają przedsiębiorstwa, instytucje badawczo-rozwojowe, przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu oraz uczelnie wyższe. Decyzje dotyczące inteligentnych specjalizacji nie są podejmowane odgórnie, lecz są efektem pogłębionych analiz w zakresie endogenicznych przewag gospodarczych oraz współpracy z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Proces identyfikacji inteligentnej specjalizacji powinien dokonywać się z wykorzystaniem kilku różnych metod w celu uzyskania całościowej i pogłębionej analizy regionu. Należy wziąć pod uwagę specyfikę danego regionu, jego słabości i mocne strony, bariery rozwoju innowacji i wyzwania społeczno-gospodarcze. M. Piątkowski i inni [Piątkowski, Szuba, Wolszczak 2014] wymieniają takie metody wyboru inteligentnej specjalizacji, jak:

- analiza potencjału naukowego i technologicznego,
- poszukiwanie klastrów,
- *foresight*,
- selekcja rynkowa,
- selekcja konkurencyjna,
- studia przypadków,
- model grawitacyjny.

W koncepcji inteligentnej specjalizacji klastry postrzegane są jako podstawowy element identyfikacji obszarów priorytetowych, a także wdrażania regionalnej strategii innowacji. Według Komisji Europejskiej klastry powinny być wykorzystywane do projektowania, wdrażania strategii, identyfikacji regionalnej konkurencyjności i zasobów, ustalania priorytetów i konkurencyjności regionu. Zastosowanie klastrów do identyfikacji inteligentnej specjalizacji pozwala na uniknięcie powielania specjalizacji innych regionów.

Wdrażanie strategii inteligentnej specjalizacji odbywać się powinno w wyniku jednego procesu lub kilku wymienionych niżej procesów [Foray i in. 2012]:

- transformacji – przejścia z istniejącego do nowego sektora, opierając się na istniejących zasobach i kompetencjach,
- modernizacji – udoskonalen technologicznych w istniejących sektorach bazujących na technologiach ogólnego zastosowania,
- dywersyfikacji – rozszerzenia działalności o nowe sektory w wyniku wykorzystania efektów synergii,

- radykalnej transformacji – utworzenia nowego sektora na bazie dostępnych zasobów.

Wybory i wdrażanie inteligentnych specjalizacji nie może być analizowane bez wzięcia pod uwagę zarówno miejsca wdrażania inteligentnych specjalizacji, poziomu rozwoju dostępnych na danym terenie zasobów wiedzy, infrastruktury technicznej a przede wszystkim specyfiki firm i instytucji, które mają być odbiorcami inteligentnych specjalizacji. W następnej kolejności wskazane zostaną dotychczasowe polskie doświadczenia w procesie identyfikacji i wdrażania inteligentnych specjalizacji.

2.3. Inteligentne specjalizacje w polskich regionach

Warunkiem skorzystania ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jest wyłonienie inteligentnych specjalizacji w poszczególnych regionach. Proces wyłaniania i wyboru inteligentnych specjalizacji w polskich województwach przebiegał równoległe z procesem aktualizacji strategii rozwoju województw oraz regionalnych strategii innowacji. Proces wyznaczania regionalnych inteligentnych specjalizacji przebiegał oddolnie i był w związku z tym zróżnicowany pod względem metodyki i przebiegu procesu. W proces przedsiębiorczego odkrywania zaangażowane były różne podmioty działające w regionie (przedsiębiorcy, instytucje naukowo-badawcze, instytucje otoczenia biznesu, podmioty administracji publicznej oraz szeroko rozumiane społeczeństwo). Badania przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju wykazały, że [Dziemianowicz, Szlachta, Pesztat 2014]:

- Inteligentne specjalizacje definiowane były zarówno w ujęciu sektorowym (przemysł i usługi), jak i horyzontalnym, wielopłaszczyznowym, wskazującym na potrzebę współpracy nie tylko na płaszczyźnie gospodarczej, ale również społecznej i instytucjonalnej (np. „wysoka jakość życia”, „brama na Wschód”).
- Do najczęściej wybieranych inteligentnych specjalizacji na poziomie regionalnym należą technologie informacyjno-komunikacyjne (10 województw), definiowane zarówno bardzo szeroko – jako przetwarzanie informacji, multimedia, programowanie, usługi ICT (województwo kujawsko-pomorskie), jak i wąsko – multimedia, w szczególności branża gier komputerowych (województwo małopolskie).
- Większość województw opiera przyszły rozwój na dziedzinach związanych z zasobami przyrodniczymi, takimi jak: biogospodarka, zdrowa żywność, turystyka zdrowotna (po 9 wskazań). Są też województwa, w których rolę w rozwoju regionalnym będą odgrywały tradycyjne gałęzie przemysłu (głównie przemysł maszynowy i metalowy oraz energetyka) – odpowiednio 7 i 6 województw.

- Do specyficznych inteligentnych specjalizacji, wybranych przez pojedyncze województwa należą: przemysł wydobywczy (województwo dolnośląskie), produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych (województwo kujawsko-pomorskie), przemysł włókienniczy oraz wzornictwo (województwo łódzkie), lotnictwo i kosmonautyka (województwo podkarpackie), brama na Wschód (województwo podlaskie), technologie *off-shore* (województwo pomorskie) oraz ekonomia wody (województwo warmińsko-mazurskie).

M. Piątkowski i inni wskazują na słabości polskiego układu instytucjonalnego w kontekście realizacji strategii inteligentnej specjalizacji. Województwa nie otrzymały centralnie skoordynowanego wsparcia w trakcie definiowania inteligentnych specjalizacji, co skutkowało w części województw wyborami niewystarczająco umotywowanymi merytorycznie [Piątkowski, Sztuba, Wolszczak 2014]. Trudno również oszacować skutki, jakie dla poszczególnych regionów przyniesie wybór takich, a nie innych specjalizacji, czy sektory o niskiej produktywności wybrane jako inteligentne specjalizacje mają szansę dać silny impuls rozwojowy dla regionu. Kolejnym zagrożeniem może być koncentracja nowoczesnych technologii w regionach o największym potencjale naukowo-badawczym, powodująca dalszą polaryzację rozwoju regionów. Nie wiadomo również, czy regiony o niskim stopniu innowacyjności nie potraktują wyzwania identyfikacji inteligentnych specjalizacji jedynie jako wymogu formalnego w celu uzyskania środków unijnych, nieprzekładającego się w perspektywie długookresowej na wzrost i korzyści z efektu synergii.

3. Rozwój sektora MSP w kontekście wdrażania inteligentnych specjalizacji

3.1. Udział MSP w stymulowaniu rozwoju regionów

Małe i średnie przedsiębiorstwa, jako stanowiące najliczniejszą zbiorowość w większości gospodarek rynkowych, wnoszą istotny wkład w wytwarzanie produktu krajowego brutto, zatrudnienie, rozwój lokalnych gospodarek i innowacyjności. Realizują one wiele funkcji społecznych i gospodarczych (tab. 1).

Większość z wskazanych funkcji realizowana jest w najbliższym otoczeniu MSP. Funkcjonują one w złożonym i dynamicznym otoczeniu lokalnym, wykorzystując jego potencjał, zasoby oraz dostarczając na nie swoje produkty i usługi. Analizując założenia rozwoju regionów na podstawie inteligentnych specjalizacji, można zauważyć, że dużą rolę przypisuje się inicjatywom klastrowym jako skutecznym mechanizmom koncentrowania zasobów i środków, narzędziom stymulowania innowacyjności i współpracy horyzontalnej, instrumentom wdrażania inteligentnych specjalizacji, narzędziom zwiększania konkurencyjności regionów.

Tabela 1. Funkcje społeczne i gospodarcze realizowane przez MSP i związane z nimi efekty

Efekty	Funkcje pełnione przez MSP
Ekologiczny	mniej agresywna, zdecentralizowana i mniejsza szkodliwość oddziaływania na środowisko naturalne
Makroekonomiczny	istotny wpływ na wzrost gospodarczy; istotny udział w tworzeniu PKB; źródło dochodów budżetowych państwa i gmin; znaczący wpływ na poziom eksportu i importu; wpływ na gospodarczy efekt mnożnikowy
Mobilizacji kapitałów	uruchamianie własnych środków i nieczynnych rezerw kapitałowych; zwiększanie tempa przepływu kapitału
Polityczno-prawny	zaangażowanie właścicieli na rzecz idei swobody działalności gospodarczej i ochrony własności prywatnej; wpływ na zmiany uregulowań prawnych sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości
Postępu technicznego	wysoka efektywność działalności B+R; zdolność szybkiego i skutecznego wdrażania rynkowego innowacji
Produkcyjny	aktywne wprowadzanie na rynek nowych produktów; znaczne nakłady inwestycyjne; znaczące zasilenie do sektora dużych przedsiębiorstw
Prospołeczny	kreowanie przedsiębiorczych postaw w społeczeństwie; wskazywanie szans i możliwości samozatrudnienia; formowanie klasy średniej; wskazywanie możliwości osiągnięcia sukcesu i zmiany statusu społecznego
Regionalnej decentralizacji	mniejsze wymagania dotyczące lokalizacji; niwelacja dysproporcji w rozwoju regionów; eliminacja luk rynkowych, zwłaszcza w regionach słabo rozwiniętych; rozwijanie rynków pozostających poza sferą zainteresowania dużych firm
Stabilizacyjny	reakcja na zakłócenia gospodarcze (np. kryzys) z wykorzystaniem bardziej akceptowalnych społecznie reguł; wpływ na stabilizację struktur politycznych i społecznych
Transformacyjny	szczególnie ważny w okresie transformacji systemowej: łagodzenie napięć społecznych, absorpcja pojawiających się nadwyżek siły roboczej; kreowanie zmian w strukturze przemysłowej kraju; duży udział w budowie infrastruktury gospodarczej; sprzyjanie dekoncentracji majątku oraz demonopolizacji gospodarki
Zatrudnienia	istotny udział w zatrudnieniu; znaczący wkład w powstawanie nowych i relatywnie trwałych miejsc pracy; poważny udział w systemie szkolenia i kształcenia zawodowego; relatywnie niższe koszty organizacji nowych stanowisk pracy

Źródło: [Matejun (red.) 2015, s. 45-46].

3.2. Inteligentne specjalizacje jako czynnik rozwoju MSP

Kwestia rozwoju przedsiębiorstw nie jest jednoznacznie określona w literaturze tematu. Dominują dwa nurty koncepcyjne: (i) podejście jakościowe, w którym rozwój przedsiębiorstwa opisywany jest przez kategorie jakościowe takie jak wdrażanie nowych technologii, rozwiązań organizacyjnych lub procesowych uzupełnione w niektórych przypadkach o kategorię wzrostu (por. [Pierścionek 1996; Stabryła 1996]); (ii) podejście zintegrowane, łączące zmiany jakościowe i ilościowe, mając na uwa-

dze również relacje między tymi wymiarami (por. [Lachiewicz (red.) 2003; Matejun (red.) 2015]). Niezależnie od rozbieżności definicyjnych, rozwój jest traktowany jako warunek konieczny przetrwania przedsiębiorstwa. Determinowany jest on zarówno przez czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne, które mogą oddziaływać zarówno pozytywnie, jak i negatywnie na przedsiębiorstwo, tworząc następujące kierunki oddziaływania [Nogalski, Karpacz, Wójcik-Karpacz 2014]:

1. Wewnętrzne pozytywne determinanty rozwoju, tzw. wewnętrzne czynniki sukcesu, inaczej silne strony przedsiębiorstwa.

2. Wewnętrzne negatywne determinanty rozwoju, tzw. bariery wewnętrzne lub słabe strony przedsiębiorstwa.

3. Zewnętrzne czynniki rozwoju o charakterze pozytywnym, tzw. zewnętrzne czynniki sukcesu lub szanse, okazje rynkowe.

4. Zewnętrzne czynniki rozwoju o charakterze negatywnym, bariery zewnętrzne lub zagrożenia.

Zaprezentowany podział kierunków rozwoju można powiązać w obszarze zewnętrznych determinant rozwoju z okazjami, które zdaniem R. Krupskiego [2009] występują w bardzo krótkim czasie. Kryterium braku czasu często determinuje zdolność firm (w szczególności firm sektora MSP) do podjęcia działań zmierzających do wykorzystania możliwości w zakresie realizacji konkretnego przedsięwzięcia (grupy przedsięwzięć) pozwalających osiągnąć ponadprzeciętne dochody. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że R. Krupski wskazał kryterium zasobowe jako takie, które musi być w procesach wykorzystywania okazji brane pod uwagę przy tworzeniu podstaw rozwoju firm sektora MSP. Oznacza to, że przedsiębiorcy muszą mieć zdolność do szybkiego pozyskiwania zasobów zewnętrznych. Widoczna w związku z tym staje się potrzeba dostrzegania różnego rodzaju zasobów potrzebnych do rozwoju firm sektora MSP w ujęciu zarówno instytucjonalnym, jak i terytorialnym. Często obydwie te ujęcia są ściśle ze sobą powiązane, wskazując na koncentrację potencjalnych źródeł dostępu do zasobów finansowych, organizacyjnych, badawczych, wdrożeniowych itp. Z kolei część zasobów jest powiązana ze specyfiką regionalną w zakresie dostępu przedsiębiorców do konkretnych instytucji funkcjonujących na danym terenie, ze względu na profil strategii rozwoju konkretnego województwa, takich jak: istniejąca na danym terenie baza ośrodków akademickich, baza instytucji wsparcia biznesu, działające centra badawcze i rozwojowe, parki technologiczne, klastry, strefy przemysłowe, infrastruktura transportowa itp.

Region jest elementem otoczenia ogólnego przedsiębiorstwa i może oddziaływać na wszystkie cztery grupy determinant rozwoju. Główny wpływ regionu daje się zauważyć w elementach zewnętrznych, jednakże pewne uwarunkowania demograficzne i społeczne mogą mieć wpływ na wewnętrzne czynniki rozwoju MSP. Rozwój rynku lokalnego zależy od funkcjonowania na nim małych i średnich przedsiębiorstw, które z kolei opierają swoją działalność na lokalnych zasobach. Obok zasobów niezwykle ważne są obecność lokalnej kultury przedsiębiorczości, wsparcie lokalnych instytucji publicznych oraz kreatywność lokalnej społeczności.

Idea inteligentnych specjalizacji stwarza podstawy do systemowego wsparcia lokalnych przedsiębiorstw w celu pobudzenia ich rozwoju i w konsekwencji wzrostu konkurencyjności całego regionu. Relacje między nauką, sferą publiczną, biznesem i edukacją stwarzają podstawy do odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Szanse, okazje przedsiębiorstw na wzrost innowacyjności i tym samym rozwój, związane z wdrażaniem inteligentnych specjalizacji, wynikają z dwóch aspektów: (i) możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w ramach danej specjalizacji, przy wykorzystaniu jej atrybutów, które umożliwiają absorpcję innowacji; (ii) możliwości uczestniczenia w projektach, programach realizowanych w ramach RSI i związanych z rozwojem inteligentnych specjalizacji. W ramach wsparcia funkcjonowania przedsiębiorstw w nowej perspektywie finansowej (2014-2020) zostały opracowane założenia systemowego wspierania klastrów na poziomie zarówno krajowym, jak i regionalnym [Podgórska 2014]:

- wspieranie istniejących i tworzących się klastrów przez dofinansowanie (głównie z poziomu regionalnego) działań koordynatorów klastrów, w tym prowadzonych przez nich inicjatyw klastrowych; w ten sposób zapewnione zostanie funkcjonowanie instytucji odgrywających kluczową rolę dla rozwoju współpracy, interakcji i przepływów wiedzy w ramach skupisk działalności gospodarczej, a tym samym podnoszenia ich konkurencyjności i innowacyjności;
- integrowanie dostępnego wsparcia publicznego wokół wybranych klastrów o kluczowym znaczeniu i potencjale konkurencyjnym dla gospodarki kraju (krajowe klastry kluczowe – wsparcie centralne) i poszczególnych regionów (regionalne klastry kluczowe – wsparcie regionalne), wpisujących się w inteligentne specjalizacje krajowe i regionalne.

Mimo argumentacji wielu autorów zajmujących się opisem korzyści ze strategii wdrażania inteligentnych specjalizacji, nie sposób jednak nie zauważyć dylematu znacznej liczby badaczy dotyczącego przydatności tych strategii dla wszystkich rodzajów firm. Niektórzy zwracają uwagę na to, że szczególnie wśród firm sektora MSP innowacyjność nie jest główną determinantą rozwoju tej grupy firm [*Regionalna strategia innowacji...* 2015]. J. Cieślik [2008] podkreśla, że jednym z głównych czynników wzrostu współczesnych polskich firm sektora MSP jest dynamiczna przedsiębiorczość, nieopierająca się na innowacjach. Mimo to trudno sobie wyobrazić strategiczną perspektywę kształtowania polskiej gospodarki bez innowacyjności i innowacji wdrażanych i generowanych przez sektor MSP. W związku z tym należy się zastanowić, czy modele inteligentnych specjalizacji można stosować w taki sam sposób do wszystkich rodzajów firm. Kryterium wielkości firmy, sektor i branża oraz regionalna specyfika powinny być brane pod uwagę przy projektowaniu i wdrażaniu inteligentnych specjalizacji w poszczególnych województwach, co stanowić powinno oddzielny obszar strategii inteligentnych specjalizacji.

4. Zakończenie

Celem inteligentnej specjalizacji jest jak najlepsze wykorzystanie istniejącego potencjału poszczególnych regionów przez odpowiednie dopasowanie w ramach relacji nauka–edukacja–gospodarka. O powodzeniu wdrożenia inteligentnych specjalizacji decyduje wiele czynników, zwłaszcza potencjał naukowy i gospodarczy określonego regionu – to, czy regiony będą w stanie efektywnie wdrożyć koncepcję, czy pokonają bariery i ograniczenia naukowe i ekonomiczne. Inteligentne specjalizacje wymagają bardzo dużego i profesjonalnego zaangażowania władz, sfery nauki i biznesu.

Konieczność wyłonienia inteligentnych specjalizacji może wywołać wiele korzyści, pozwala na analizę mocnych i słabych stron regionu, strategii rozwoju regionalnego, zaangażowania i współpracy wielu partnerów. Potencjalnym zagrożeniem w procesie identyfikacji i wdrażania inteligentnych specjalizacji może być ryzyko naśladownictwa innych regionów, koncentracja na aktualnie przodujących sektorach, pułapka wspierania tradycyjnych, nisko produktywnych branż.

Wpływ inteligentnych specjalizacji na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw może się przejawiać w różnych formach, przede wszystkim przez wsparcie ich innowacyjności za pomocą odpowiednich funduszy, budowę klimatu przedsiębiorczości i silne wsparcie inicjatyw klastrowych. Małe i średnie przedsiębiorstwa elastycznie dostosowują się do zmian w otoczeniu i potrafią wyłapywać okazje, wchodząc w branże wyłonione w ramach inteligentnych specjalizacji. Jednak aktualnie nie ma pewności zarówno co do realnych korzyści tych działań dla wszystkich firm sektora MSP, jak i tego, że regiony stosujące inteligentne specjalizacje zdobędą z tego powodu przewagę konkurencyjną.

Literatura

- Cieślak J., 2008, *Przedsiębiorstwa dynamiczne: definicja, znaczenie w gospodarce, wyzwania w sferze polityki państwa*, Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie, nr 2 (7), s. 23-32
- David P., Foray D., Hall B., 2007, *Smart specialisation. The concept*, Knowledge Economists Policy Brief, no. 9, October.
- Dziemianowicz W., Szlachta J., Peszat K., 2014, *Potencjały rozwoju i specjalizacje polskich województw*, GEOPROFIT, Warszawa.
- Foray D., David P.A., Hall B., 2009, *Smart specialisation – the concept*, Knowledge Economists Policy Brief, no 9, June,
- Foray D., Goddard J., Goeneaga Bellardain X., Landabaso M., Mc Cann M., Morgan K., Nauwearels C., Ortega Argirles, R., 2012, *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3)*, European Union, Regional Policy, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/smart_specialisation/smart_ris3_2012.pdf (28.07.2015).
- Grosse T.G., 2002, *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Studia Regionalne i Lokalne, nr 1, s. 27.
- Kardas M., 2011, *Inteligentna specjalizacja – (nowa) koncepcja polityki innowacyjnej*, Optimum, Studia Ekonomiczne, nr 2 (50), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.

- Ketels Ch., 2013, *Clusters and Public Policy: Recent Learnings, Current Challenges*, Lisbon (12.08.2015).
- Krupski R., 2009, *Ewolucja rozumienia strategii organizacji*, [w:] *Ludzie – Jakość Organizacja*, Prońko J. (red.), *Miscellanea Oeconomicae. Studia i Materiały Wydziału Zarządzania i Administracji Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach*, nr 2, s. 93-102.
- Lachiewicz S. (red.), 2003, *Małe firmy w regionie łódzkim*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź.
- Matejun M., 2015, *Absorpcja wsparcia w zarządzaniu rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw – podejście strategiczne*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź.
- Matejun M. (red.), 2015, *Absorbacja wsparcia w zarządzaniu rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw – podejście strategiczne*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź.
- Nogański B., Karpacz J., Wójcik-Karpacz A., 2014, *Funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Od czego to zależy?*, Oficyna Wydawnicza AJG, Bydgoszcz.
- Piątkowski M., Szuba T., Wolszczak G., 2014, *Review of National Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3) in Poland*, World Bank Group, Washington D.C., <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/17839/865270WP0MIR0R00Box385176B-00PUBLIC0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (30.09.2015).
- Pierścionek Z., 1996, *Strategie rozwoju firmy*, PWN, Warszawa.
- Podgórska J., 2014, *Krajowe klastry kluczowe w Polsce – kontekst strategiczny*, http://dgs.wpl.pl/wp-content/uploads/2014/10/Prezentacja-PARP-KKK_Konsultacje_14102014.pdf (14.07.2015).
- Porter M.E., 2001, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa.
- Regionalna strategia innowacji dla województwa łódzkiego – LORIS 2030*, 2015, Łódź.
- Stabryła A., 1996, *Zarządzanie rozwojem firmy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Strzelecki Z., 2008, *Polityka regionalna*, [w:] *Gospodarka regionalna i lokalna*, Strzelecki Z. (red.), PWN, Warszawa.
- van Dijk M.P., 1995, *Flexible specialisation, the new competition and industrial districts*, *Small Business Economics*, vol. 7 (1), s. 15-27.